

AVUI PARLA...

LA FONT DE LA COVA (2)

Per Josep LLuís VICIANO

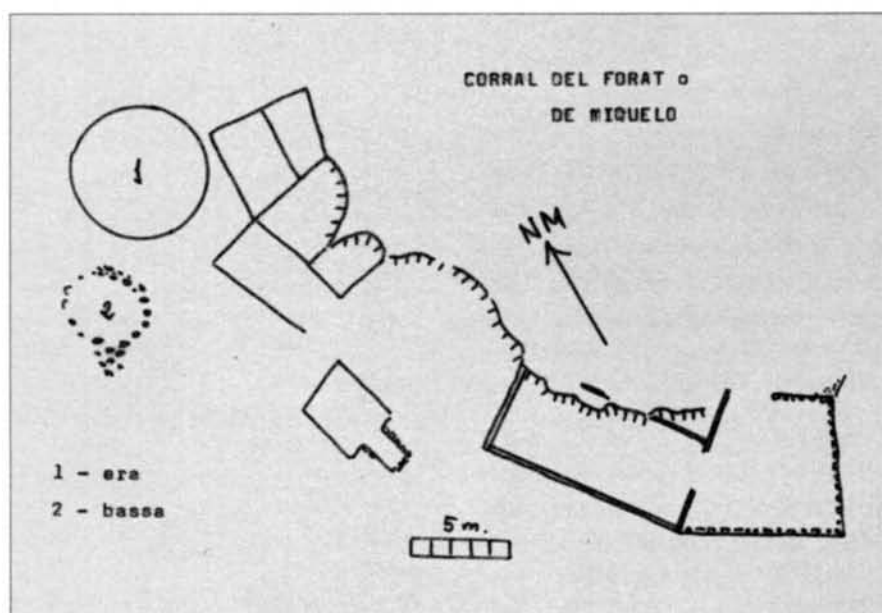
Al n.º precedent, us prometiém la continuació de l'article sobre "La Font de la Cova". Doncs, ací el teniu.

Un poc de demografia

Per veure qui se servia de la font és necessari reunir informació sobre el poblament de la zona i, així, cal aprofitar totes les referències possibles, siga quina siga la font: dades orals, documentals, etc. A més, les dades tradicionals donen vida a les xifres fredes de les estadístiques i censos.

Els tres punts de poblament, que hem conegut encara habitats, són els masos de Montoliu i el Torretero, els dos de Xodos, i el Mas del Collado, d'El Castillo. A més, despulls de poblament, més antic en algun cas o de construcció pobra, n'hi ha d'altres: Corral del Forat o de Miquelo, Caseta del Baró, Corral de Bruna, el Sester, Corral del Xurro, etc.

Del Mas de Montoliu tenim dades del segle XVIII. Aleshores era de Francesc Montoliu, del qual pren el nom, ja que el propietari anterior havia estat Miquel Aparisi i era conegut per Mas del Collado de Tàrraga. El mas, per ser el nucli de poblament més important de la rodalia, fou punt d'agrupament en la lluita contra els "maquis", quan es van tancar masos i es concentraren els pobladors en determinades masades.

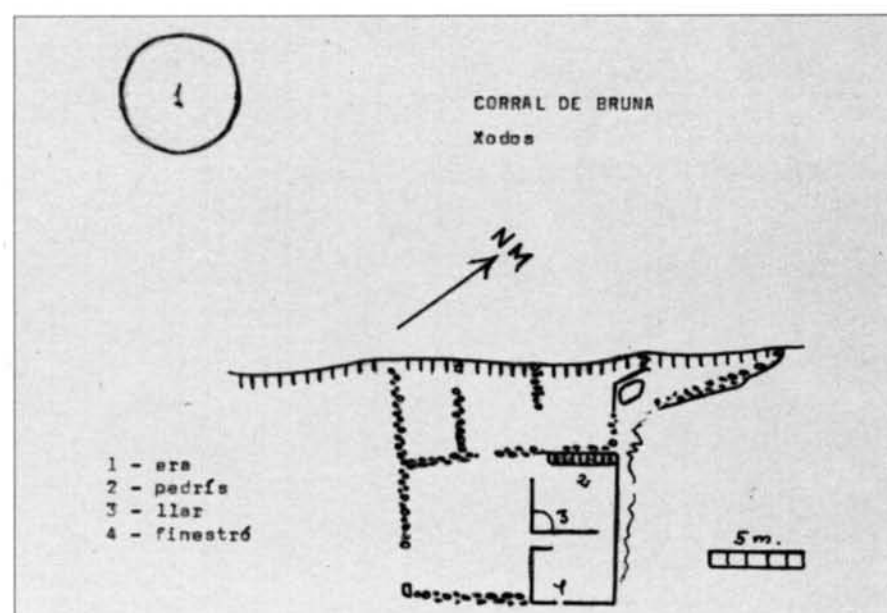
El Mas del Torretero també és conegut per Mas del Collado, com ja ho era en el segle XVIII; llavors també pertanyia a Francesc Montoliu, com l'immediat.

El Mas del Collado, a terres d'El Castillo, ja té aquest nom en el segle XVIII. També es coneix per Mas del Collado de Tàrraga i Mas dels Collados, segons dades dels censos electorals de 1908 i 1918, respectivament.

Sobre el poblament de la zona es diu que el Mas del Collado tenia tres veïns, el Torretero un i el Mas de Montoliu dos, els Montoliu i els

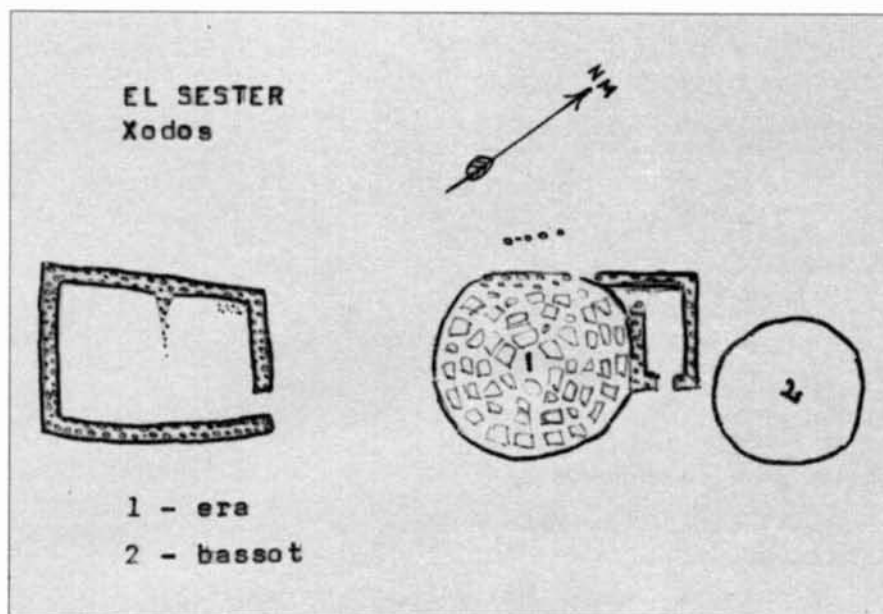
"Miquelo", però entre les dues famílies totalitzaven 14 fadrins, més que en tenia la població de Xodos llavors, la qual cosa no s'adiu amb els coeficients demogràfics que generalment s'apliquen a cada veí per traure el poblament. Ja en temps més apropats al nostre, però sense saber data, es diu que n'hi havia un al Corral del Forat (vegeu plànol), un altre al Baró, dos al Mas del Collado, un al Torretero, sis a Montoliu, un al Corral del Xurro i un al Masico de las Penyas.

En les dades de Sarthou Carreres sobre el cens de població es diu que

el Mas de Montoliu tenia 11 vivendes i 21 habitants. Es segur que ací s'inclouran els dels altres masos i casetes de la zona: el Torretero, Caseta del Baró, Corral del Forat, Corral de Bruna, Corral del Xurro, dels quals no diu res. Segons els censos electorals de 1895 a 1956 els cognoms dels habitants del Mas de Montoliu entre les dues dates són: Aparici, Bartoll, Beltran, Bou, Edo, Escrig, Flor, Gasch, Gil, Gimeno, Ibàñez, Llach, Martínez, Monferrer, Montoliu, Olària, Palanques, Porcar, Safont, Sanahuja i Tomàs; els del Mas del Torretero: Aparici, Bartoll, Benages, Bou, Garcia, Gil, Ibàñez, Monfort, Montins, Olària, Prades, Seguer i Tomàs; i els del Mas del Collado: Alvarez, Bartoll, Beltran, Chiva, Escrig, Flor, Gallén, Garcia, Gargallo, Gimeno, Ibàñez, Llach, Monfort, Montesinos, Montolio, Olària, Palanques, Porcar, Silvestre, Solsona, Tomàs i Zafont.

En els últims temps de poblament hi havia una família en cada mas; després es despobla el Torretero i passen al Mas de Montoliu. D'ací una família passa a terme de Lluçena i l'altra a Castelló, mentre la gent del Mas del Collado passa a terme de Vistabella. Açò per meitat dels

anys setanta, però després de 17 anys, des d'abril de 1992, torna a habitar-se el Mas del Collado, mentre resten tancats Montoliu i el Torretero.

Els usos tradicionals de la font

La Cova, per proximitat, servia de punt d'aiguada al Mas del Torretero, però la Font de la Cova és pati i tenien dret d'entrada i ús tots els veïns, o sia els habitants dels masos de Montoliu, del Torretero i del Collado. També és pati el terreny posterior del Torretero.

El llavador de la Cova s'usava en la neteja de la roba dels masos de la rodalia. A finals dels anys 60, per falta de cura, la bassa estava sempre buida però igual s'hi anava a llavar. Per exemple, de Montoliu, amb matxos, es portaven tines, poals i roba bruta; del pouet, amb els poals, s'omplien les tines i, sobre una llosa del parat que fa repeu, enfront de la cavitat, es llavava i després s'estenia la roba neta per sobre els parats i mates dels voltants.

Però una de les principals utilitats era fer d'abeurador ramader. A la cavitat convergeixen sendes, velles com la ramaderia, que senyalen el camí dels bestiar que pasturaven, i pasturen, la zona i abeuraven en el gamelló. Un dels passos, vorejat per una paret serrada, va, pel peu de la cinglera, cap a Montoliu. Ací, un seguit de cavitats poc profundes han fet de sesters, prop de la font. Un altre camí busca el Pla de la Creu, per on passa el camí real que, pel Mas d'Agustina, Mas Quemado, el Rebolcador, la Foia de la Nou, el Juncar, Mas de Carlos i el Sitjar, unia Penyagolosa i terres d'Aragó amb les planes costeres i que seguien els pastors que feien l'extrema.

Mas dels Col·legials

Foto: Anna Bueso

L'actualitat

En juliol de 1992 véiem que l'únic ús que es fa de la cavitat és el ramader, per gent que aprofita les herbes de la rodalia. Han llevat el gamelló que hi havia a la cova i ara

n'hi ha uns al bancal erm d'enfront de la font.

El nou poblament del Mas del Collado farà canviar les circumstàncies, però ara la pista, que sense dubte després serà carretera,

li ha llevat encant al paratge, abans a dues hores de camí de la població més propera i ara recorregut per tota mena de gent.

Josep Lluís VICIANO AGRAMUNT

BIBLIOGRAFIA

- CERVERA SOS, A.; VICIANO AGRAMUNT, J. LL. (1990) •

El Bustal, Butlletí de l'Associació Arqueològica de Castelló, número 8, gener-juny 1990, pàgines 69 - 70.

- SARTHOU CARRERES, C. •

Geografía General del Reino de Valencia: Provincia de Castellón
Pàgines 578 - 583.

- VICIANO (1963) •

Exploració subterrània, MEDITERRANEO, 7.IX.1963, 6.ª

- VICIANO (1971) •

Activitats del Centre Excursionista, MEDITERRANEO, 20.X.1971, 3.ª

- VICIANO AGRAMUNT, J. LL. (1981) •

Notas para una hidrología de Penyagolosa, BSCC, LVII, 355 - 368.

DESCOMPTE
ESPECIAL

C. E. C.

Escalante, 7 i 9 - Tel. 964 20 12 38
Alloza, 50 - Tel. 964 21 49 17
CASTELLÓ